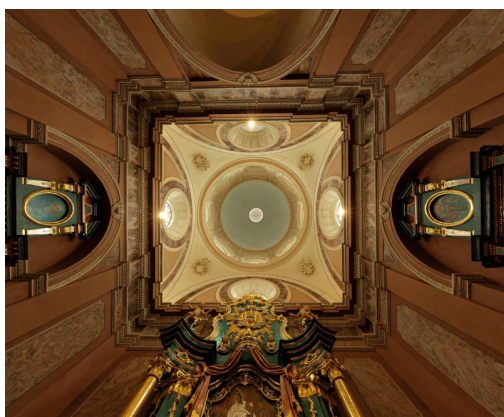

Kaplica Matki Boskiej Różańcowej z 1625 roku

*Kaplica Matki Boskiej Różańcowej
z 1625 roku*

Po śmierci Hieronima Łaskiego w 1541 roku właścicielem miasta został jego najstarszy syn Albert. W 1555 roku założony został w Staszowie cech tkacki, był to pierwszy przywilej staszowskich rzemieślników.

W 1564 roku miasto posiadało już 100 domów i liczyło ponad 600 mieszkańców. W 1578 roku na terenie Staszowa działała kuźnia żelazna, dwa młyny, tartak, folusz i 38 warsztatów rzemieślniczych. Staszowskie wyroby garncarskie i sukiennicze cieszyły się w kraju zasłużoną sławą.

W 1580 roku, na fali reformacji, wybudowano w Staszowie zbór ariański, który już w 1596 roku zamieniono na kościół katolicki pod wezwaniem Ducha Św.[7] W międzyczasie Staszów stał się własnością rodu Tęczyńskich. Początkowo właścicielem miasta był Gabriel, potem Andrzej, a od 1614 roku Jan Tęczyński, wojewoda krakowski. z jego inicjatywy w latach 1614-1625 dobudowano do kościoła parafialnego św. Bartłomieja Kaplicę Matki Boskiej Różańcowej – jeden z najładniejszych obiektów sztuki renesansowej na ziemi staszowskiej[8].

Jan Tęczyński przyczynił się do dalszego rozwoju staszowskiego rzemiosła. W I połowie XVII wieku Staszów liczył około 1500 mieszkańców w tym wielu rzemieślników różnej profesji. W 1621 roku Tęczyński wydał przywilej cechu krawców i kuśnierzy. W późniejszym okresie dołączyli jeszcze czapnicy. W 1635 roku właściciel miasta podpisał przywilej zbiorowy cechu kowali, strycharzy, rymarzy, powroźników, kotlarzy, mieczników, złotników, siodlarzy i błoniarzy[9]. Dzięki niemu w 1622 roku powstało w Staszowie Bractwo Literackie św. Anny mające, obok celów religijnych, również cele oświatowe. W tym czasie doszło do uruchomienia szkoły elementarnej przy kościele parafialnym. Uczyli w niej księża i mansjonarze. W roku 1632 Jan Tęczyński sprowadził do Staszowa profesora Akademii Krakowskiej Jana Brożka, któremu powierzył godność staszowskiego proboszcza. Po śmierci Jana Tęczyńskiego w roku 1637, Staszów przeszedł w ręce jego córki Izabeli i jej męża Łukasza z Bnina Opalińskiego. Łukasz Opaliński był wybitną postacią polskiego renesansu. Sprawował godność marszałka wielkiego koronnego. W czasach potopu szwedzkiego pozostał wierny królowi Janowi Kazimierzowi. W roku 1653 stawiał mężny opór Janowi Rakoczemu i nie oddał bronionego przez siebie zamku w Rytwianach. Łukasz Opaliński dbał także o rozwój staszowskiego rzemiosła. W 1648 roku zatwierdził przywilej cechu sukienników, w 1655 roku cechu szewców.

Po śmierci Opalińskiego w roku 1662, Staszów odziedziczyli jego synowie: Jan, a po jego śmierci Stanisław Łukasz. Stanisław Łukasz Opaliński był barwną postacią. Był on kilkakrotnie żonaty, w tym z chłopką ze Szczeki Marianną Dziulaną. W 1670 roku wydał przywilej cechu garncarskiego. W

1685 roku wstąpił do marynarki. W czasie jego nieobecności Staszowem opiekowała się jego siostra Anna Opalińska, żona Stanisława Lubomirskiego, a następnie ich córka Elżbieta żona Adama Sieniawskiego. Adam Sieniawski był hetmanem wielkim koronnym, brał m.in. udział w odsieczce Wiednia w 1683 roku. Był stronnikiem Augusta II Sasa w jego walce ze Stanisławem Leszczyńskim o tron polski.

W latach 1705 i 1708 Staszów dotknęły epidemie cholery. W 1712 roku do Staszowa wkroczyły wojska szwedzkie biorące udział w wojnie północnej, która rozgrywała się na ziemiach polskich. Do niewoli został wzięty burmistrz staszowski Jan Gołąb.

Staszowska synagoga

W maju 1718 roku Elżbieta Sieniawska zezwoliła Żydom na ponowne osiedlenie się w mieście oraz budowę bożnicy i założenie kirkutu (Żydzi zostali usunięci ze Staszowa w 1610 roku za domniemany udział w mordzie rytualnym).

W 1726 roku właścicielką Staszowa została Maria Zofia Sieniawska. Pierwszym jej mężem był Stanisław Denhoff – wojewoda połocki, hetman polny litewski. Po jego śmierci w 1728 roku, Sieniawska w 1731 roku poślubiła Augusta Aleksandra Czartoryskiego, księcia na Klewaniu i Żukowie, który dostał Staszów i dobra staszowskie wraz z ziemiami w Małopolsce jako wiano żony. To właśnie jemu Staszów zawdzięcza rozwój gospodarczy, jaki rozpoczął się w mieście od połowy XVIII wieku. W 1738 roku Czartoryski dokończył budowę ratusza (w miejscu poprzedniego z lat 1690-1706), który przez wiele lat spełniał wyłącznie funkcje usługowo-handlowe.

Dzięki Czartoryskiemu wybrukowano główne ulice miasta i rynek. Zachowane w starej części miasta kamienice to efekt akcji budowlanej prowadzonej przez Czartoryskiego. On też przyczynił się do rozwoju manufaktury sukienników. Manufaktura liczyła kilkadziesiąt warsztatów działających w oparciu o kilka gatunków sukna z wełny sprowadzanej z południa kraju. W 1755 roku dzięki staraniom księcia założony został cech sukienników, a w 1760 roku do Staszowa przybyła grupa niemieckich fachowców[10]. Oprócz manufaktury sukiennej, Czartoryski założył w Staszowie szabelnię wyrabiającą znane w Polsce „staszówki”, oraz hamernię miedzi, która przerabiała sprowadzany z zewnątrz surowiec na blachę i kotły[11]. W tym czasie w Staszowie działali tacy rzemieślnicy jak: garbarze, siodlarze, rękawicznicy, mydlarze, zegarmistrzowie, stelmachowie, ślusarze, kowale, miecznicy, szewcy, piekarze, krawcy, młynarze, stolarze, zdunowie, szklarze, złotnicy, kotlarze, mosiężnicy, bednarze.

*Targ na rynku w Staszowie
wybudowanym przez Augusta
Aleksandra Czartoryskiego*

Z końcem XVIII wieku utrwaliła się w Staszowie tradycja cotygodniowych targów czwartkowych, zaś jarmarki odbywały się na staszowskim rynku 12 razy w roku. Dużą rolę w staszowskim handlu odgrywali w tym czasie Żydzi, którzy w 1772 roku otrzymali od księcia Czartoryskiego przywileje gwarantujące im udział w handlu i rzemiośle staszowskim[12].

Równocześnie z ożywieniem gospodarczym miasta doszło do wzrostu zamożności jego mieszkańców. W latach 1786-87 Staszów posiadał blisko 300 domów mieszkalnych, w tym 31 murowanych. W mieście czynnych było 14 sklepów z zagranicznymi towarami oraz wiele drobnych kramów. Ludność miasta wynosiła ok. 2500 mieszkańców.

dr Dariusz Kubalski

Archiwalne ilustracje ze zbiorów W. Migonia

[7] A. Bazak, Kościół pod wezwaniem Ducha Świętego w Staszowie Wotum za Papieża – Polaka Jana Pawła II, Sandomierz 2009, s. 23; AP Kielce ADS sygn. 144

[8] A. Bazak, Parafia świętego Bartłomieja w Staszowie 1918-2000. Zarys dziejów, Sandomierz 2005, s. 41

[9] W. Siek, Opis historyczny miasta i parafii Staszów, Staszów 1990, s. 30-31

[10] A. Makowska, Prywatne miasto Staszów..., s. 122-123

[11] Tamże s. 145

[12] AP Kielce Archiwum Dóbr Staszowskich, sygn.